

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno diplomantky:	Alena Studničková
Téma práce:	Meze omezení základních práv a svobod v souvislosti s očkováním proti Covid-19
Rozsah práce:	190 943 včetně poznámek pod čarou a mezer
Datum odevzdání práce:	10.1.2023

1. Aktuálnost (novost) tématu

Diplomantka zvolila téma, které, ačkoliv je časově zasazené již do událostí minulých let, neztrácí na své aktuálnosti. Otevřelo totiž otázku očkování proti nové, masově šířené infekční nemoci v situaci, kdy na jednu stranu bylo nutné co nejvíce zabránit šíření nemoci zejména mezi seniory a jinými vůči nemoci velmi citlivými skupinami obyvatelstva, ale zároveň existovala nejistota ohledně různých aspektů používaných a bezprecedentně rychle vyrobených vakcín. S tím souvisí další problém, kterým se diplomantka zabývá, a sice jak dalece lze činit rozdíly mezi očkovánými a neočkovánými osobami, a to i v situaci, v níž formálně očkování sice povinné není, ale přesto velmi zásadně omezuje neočkované v přístupu k různým službám, přináší jim povinnosti navíc atd. Diplomantka se věnuje i ústavnosti samotné právní úpravy zakotvení povinnosti očkování proti Covid-19 pro osoby starší 60 let a pro vybrané profese, která nakonec byla zrušena ještě před tím, než nabyla účinnosti. Téma povinného očkování, jakož i omezení plynoucí z nesplnění této povinnosti (zejména nepřijetí dítěte do mateřské školy), je tématem relevantním již řadu let. Nicméně až období Covidu, resp. otázka očkování proti němu, z něj učinilo očividně celospolečenskou otázku, v níž se promítají témata odpovědnosti veřejné moci za zajištění veřejného zdraví, odpovědnosti jednotlivce za zdraví své i vliv jeho chování na zdraví dalších osob, úloha odborníků v rámci rozhodování veřejné moci i v roli osob ovlivňujících společenské mínění či adekvátní naplňování funkce jednotlivých složek dělby moci při hledání efektivního, ale stále ještě ústavně konformního řešení nastalé situace. Proto je zevrubné zpracování zvolené problematiky diplomantkou přínosné a aktuální.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Zpracování práce muselo být náročné zejména množstvím analyzovaných právních úprav – jak co do pokrytých oblastí (např. povinné očkování, prokazování tzv. bezinfekčnosti, provádění testů, omezení volného pohybu osob), tak do forem právní úpravy (zákonná úprava, vyhlášky, krizová opatření, mimořádná opatření, unijní úprava, judikatura českých soudů i Evropského soudu pro lidská práva, dále jen ESLP). Diplomantka čerpala i z důvodových zpráv a odborné i novinové literatury. Celkově vyznívá zpracování jednotlivých oblastí její analýzy orientovaně a vyváženě.

3. Formální a systematické členění práce

Autorka člení svou práci, po Úvodu, na kapitoly „Omezení základních práv a svobod“, zabývající se obecnými podmínkami omezení základních práv a příslušnými judikaturními testy ústavnosti, a dále „Povinné očkování proti covid-19“, v níž řeší právní úpravu povinného očkování v ČR, včetně judikatury Ústavního soudu a reflexe rozsudku ESLP Vavříčka proti ČR, stejně jako právní úpravu povinnosti očkování proti Covidu. Následuje kapitola „Omezení základních práv mimořádnými opatřeními“, ve které se diplomantka věnuje různým oblastem dotčeným omezeními v souvislosti s nemocí Covid-19, jako např. problematikou provádění testů či uznávání protilátek. Poslední kapitola, „Omezení volného pohybu osob“ pak analyzuje například problematiku karanténních opatření a izolace. Práce je završena shrnujícím a hodnotícím Závěrem. Systematika diplomové práce je vzhledem k tématu práce dobře zvolena a pomáhá její přehlednosti a srozumitelnosti.

4. Vyjádření k práci

Autorka si jako cíl práce předně vytýčila zodpovězení otázky, zda bylo právní zakotvení povinnosti očkovat se proti covidu u vybraných skupin obyvatel, ačkoliv nakonec nenabýlo účinnosti, v souladu s ústavním pořádkem, resp. uvést podmínky, za nichž by ústavně konformní bylo. Její odpověď je negativní, přičemž shledává, že daná právní úprava zejména nenaplnila zákonný požadavek dle § 46 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví, podle něhož se povinné očkování provádí k „zamezení vzniku a šíření závažných infekčních onemocnění“ (uvádí, že v době přijetí dané právní úpravy byl počet nově nakažených neočkovaných zhruba dvakrát vyšší než očkovaných). Domnívá se, že by bylo na zvážení Ústavního soudu, zda by tento poměr obstál při zkoumání proporcionality zásahu v podobě povinného očkování do základních práv dotčených jednotlivců a poukazuje už na problematičnost vhodnosti zkoumané právní úpravy, tedy prvního kroku testu proporcionality. Deficit vnímá i ve třetím kroku, přiměřenosti v užším slova smyslu (diplomantka se nevěnuje druhému kroku testu). Zakotvení povinnosti očkovat se proti Covid-19 vytýká nepřilíš vysokou účinnost vakcín, relativně nízkou nebezpečnost onemocnění a tehdejší podmíněnou registraci vakcín (str. 23). Celkově vytýká Ministerstvu zdravotnictví nedostatečné odůvodnění zavedení povinného očkování v důvodové zprávě k dané vyhlášce. To se týká i tzv. zvláštního očkování pro určité profese, i když zde připouští, že by právní úprava mohla být posuzována pozitivněji, jelikož cílem zvláštního očkování nemusí být jen zamezení vzniku a šíření infekční nemoci.

Druhou výzkumnou oblastí, kterou si diplomantka vybrala, bylo posoudit „bezvadnost“ (str. 2) mimořádných opatření týkajících se očkování proti Covid-19 a odlišného zacházení s očkovanými a neočkovanými. V práci podrobně rozebírá jednotlivá opatření, jejich praktické uplatnění, případný soudní přezkum i vlastní kritické zhodnocení.

Oba výzkumné úkoly diplomantka kvalitně obsáhla a zodpověděla. Její argumentace je srozumitelná a vnitřně nerozporná. Diplomantka tedy s přehledem splnila požadavky na zpracování absolventské práce.

Uvádím jen několik připomínek k obecnějším úvodním pasážím práce, které ale nejsou zásadního charakteru, a to zejména s ohledem na konkrétní obsahové zaměření práce.

Str. 4 – Svoboda myšlení uvedena jako neomezitelné právo, což však vyžaduje širší rozbor a není to nekontroverzní tvrzení.

Str. 4 – „Omezitelná (relativní) základní práva jsou taková, při jejichž uplatňování je nutné respektovat jiná základní práva a veřejné zájmy ...“. Tato věta je nešťastně formulovaná a podle mého názoru nevystihuje podstatu rozdílu mezi neomezitelnými a omezitelnými právy, protože i při uplatňování neomezitelných práv je nutné respektovat jiná základní práva (např. moje způsobilost k právům (uznání za osobu) – čl. 5 Listiny – přece také vyžaduje, abych respektovala jiná základní práva i veřejné zájmy; rozdíl je však v tom, že v jejich jménu do mého uznání za osobu nemůže být zasazeno veřejnou mocí).

Str. 7 a 8 – Stručný popis testu proporcionality diplomantka odvozuje ze starší judikatury Ústavního soudu, která je však v některých otázkách překonána, resp. není tak striktně následována, jak by se mohlo zdát (viz např. otázka „minimalizace zásahu do základního práva“ jako složka třetího kroku testu proporcionality či jako čtvrtý samostatný krok, ačkoliv daná otázka může být integrována již ve fázi testu nezbytnosti, popř. není Ústavním soudem posuzována vůbec, popř. používání „čtyř argumentů“ – „empirických, systémových, kontextových i hodnotových“ dle formulace v nálezu Pl. ÚS 4/94). Podstatnější se mi ale jeví – pokud jsem správně pochopila příslušnou pasáž – že diplomantka spojuje řízení o ústavních stížnostech vždy s kolizí základních práv, kdežto u abstraktní kontroly norem předpokládá možnost kolize jak základních práv, tak základního práva a veřejného statku.

Str. 17 – Uplatnitelnost výhrady svědomí napříč právním řádem výslovně Ústavní soud potvrdil až v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2530/20, předtím se jednalo pouze o hypotézu.

Str. 18 – Domněnka diplomantky, že okolnosti, které odpovídají výhradě svědomí vůči povinnému očkování úspěšně uplatnitelné na základě čl. 15 odst. 1 „budou ... naplněny vždy, neboť všichni nesouhlasící rodiče budou proti očkování brojit opodstatněnými obavami o zdraví dítěte, zásahem do rodičovských práv ... a nikoliv „jen tak z rozmaru““, není zcela opodstatněná, protože Ústavní soud v některých rozhodnutích požaduje striktnější hodnocení postupu rodičů, zejména s ohledem na vakcinační historii u jejich dítěte, a uplatnitelnost výhrady svědomí považuje za výjimku (II. ÚS 725/18, body 42, 53-62; IV. ÚS 2530/20, bod 44). Z judikatury ESLP se jeví, že tento soud může být ještě striktnější a může být připraven uznat výhradu jen v případech, že vyvěrá z nějakého komplexnějšího světonázoru jednotlivce, nikoliv jen z jeho obavy o zdraví dítěte (viz i Vavříčka proti ČR).

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	V pořádku.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	V pořádku.
Logická stavba práce	V pořádku.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	V pořádku.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Vzhledem k širokému záběru práce je hloubka analýzy odpovídající a argumentace přesvědčivá.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	V pořádku.
Jazyková a stylistická úroveň	V pořádku. Práce je psaná pěkným jazykem, je čtivá a bez výraznějších gramatických chyb či prostých překlepů.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Doporučuji. Diplomantky bych se ráda zeptala, zda existují (či existovaly) některé evropské právní úpravy zakotvující povinné očkování proti Covid-19 u vybraných profesí a zda byly případně soudně přezkoumávány. Obecněji by mě zajímal názor diplomantky, jak vnímá dopad „covid éry“ na společnost, na důvěru lidí v různé složky dělby moci i vůči občanské společnosti jako takové.
Navržený klasifikační stupeň	Výborně.

V Praze dne _____ 24.2.2023 _____

Milúše Kindlová

oponent/oponentka